

# PER UN DIÀLEG CULTURAL ENTRE L'ISLAM I OCCIDENT

JEREMY RIFKIN

President de la Fundació sobre  
Tendències Econòmiques de Washington DC.

He de confessar una cosa: abans de l'11 de setembre de 2001 jo no sabia gran cosa del món musulmà. Encara que m'avergonyeix admetre-ho, la veritat és que mai no vaig prestar gaire atenció a l'Islam. Tenia, com tothom, un coneixement superficial de la lluita històrica a l'Orient Pròxim entre Israel i els seus veïns àrabs. Sabia quelcom de l'OPEP i de la lluita amb Occident pel petroli. I, per descomptat, seguia els moviments d'Iraq, Iran, Aràbia Saudita, Líbia i Síria. Però pel que fa a la cultura i història musulmanes i la seva llarga relació amb Occident, era pràcticament un ignorant.

Desgraciadament, per despertar el meu interès van ser necessàries les morts de 5.000 nord-americans en un acte horrorós de terrorisme. Igual que molts altres, des de llavors he estat llegint sobre l'Islam, els seus dogmes, les seves lluites internes, el seu marc de referència, les seves contradiccions, les seves clarividències i les seves imperfeccions, les seves profundes semblances i diferències amb el cristianisme i Occident. Algunes de les coses que estic aprenent sobre l'Islam em donen esperança per al futur, mentre que altres em fan sentir por.

Evidentment, no sóc l'únic. La indústria editorial informa que hi ha molta demanda de llibres sobre l'Islam. Set dels 15 llibres que encapçalen la llista de més venuts del The New York Times estan dedicats a l'Islam. L'Alcorà s'ha convertit en un èxit de vendes, i els prestatges de les biblioteques s'han buidat per milions de persones que estan estudiant de valent els fonaments de l'Islam.

I què és el que hem après, no ja sobre l'Islam sinó de nosaltres mateixos? Primer, que tendim a no prendre en consideració les realitats que difereixen de la nostra en alguns aspectes fonamentals. Hem arribat a acceptar al peu de la lletra que la nostra forma de vida és la norma universal. Veiem el món des d'una perspectiva occidental i estem legítimament orgullosos dels nostres grans èxits, encara que som conscients de les nostres limitacions. No

podem imaginar que hi hagi algú que no aspiri a la nostra forma de vida. Per tant, per a nosaltres aquestes persones o bé no existeixen, o si existeixen, tenen una forma de pensar que ens és tan aliena que no podem admetre la seva presència entre nosaltres. El resultat és que els rebutgem. A tots els efectes pràctics, aquests «altres» no compten.

Al llarg de les últimes setmanes he sentit continuament els intel·lectuals musulmans utilitzar la paraula «humiliació» per descriure com se sent un gran nombre de musulmans. És interessant, perquè «humiliació» és un vocable fonamentalment cultural que penetra molt més que termes polítics o econòmics com «empobrit» o «privat del dret al vot». Sentir-se humiliat és que li neguin a un la consideració i el respecte.

Què passaria si dirigíssim la nostra atenció cap al centre de gravetat del món musulmà i fèssim una crida a un diàleg cultural entre l'Islam i Occident? Hi ha moltes preguntes que hem de fer-nos els uns als altres. Per exemple: què pensa la majoria dels musulmans dels valors que per a nosaltres són més volguts, com les llibertats civils, la participació democràtica i la igualtat dels sexes? M'agradaria saber si la majoria dels musulmans acceptaria viure en un món pluralista, amb respecte cap a les religions, creences i modes de vida distints dels seus. D'altra banda, és probable que molts musulmans volguessin preguntar-nos per què estem tan preocupats pels valors materials i pel que ells consideren un estil de vida decadent. El poble musulmà es qüestionarà sens dubte el que percep com a devoció indestructible d'Occident cap als objectius laics a costa de la salvació espiritual.

Sé que alguns intel·lectuals d'Occident han deixat molt clar que per a ells la forma de vida occidental és superior des de tots els punts de vista i que no hem d'acceptar arranjaments amb aquells que pensen el

contrari. De la mateixa manera, molts intel·lectuals i clergues islàmics consideren que Occident està malalt i no volen tenir res a veure amb el que ells denominen la influència maligna de la «intoxicació per Occident».

Fins i tot a risc de ser «políticament incorrecte», no és possible que l'Islam i Occident tinguin de fet coses per aprendre de la cultura de l'altre? És revelador que en els dos mesos transcorreguts des de l'11 de setembre no hagi sentit encara a un sol analista occidental fer aquest suggeriment, encara que he sentit repetides denúncies a l'Islam per no adherir-se a les creences i valors occidentals. I, no obstant això, resulta difícil creure que no tinguem res per aprendre d'una cultura amb un impacte tan poderós en el món durant prop de 1.500 anys i en la que un de cada cinc éssers humans troba significat per a la seva vida. Tinc l'esperança que aquesta mateixa idea pugui sorgir en el món musulmà respecte a Occident.

Malgrat això, si ambdues parts creuen sincerament que hi ha poc o res de positiu que puguem aprendre els uns dels altres, hi ha poca esperança que es resolgui la divisió cultural que ara ens separa, com no sigui amb una escalada de la violència i una lluita prolongada en la qual cada bàndol intentarà imposar la seva voluntat i punts de vista a l'altre.

Hem estat invertint grans sumes de diners en una resposta militar i política al nou terrorisme. Potser hauríem ara de prestar tanta o més atenció a la recerca de mitjans, mecanismes i canals adequats per a dedicar-nos al que veritablement compta: a l'arena cultural en què vivim els aspectes més íntims de la nostra existència i en la qual el conflicte entre dues formes de vida tan diferents sembla tan pronunciat.

És descoratjador que fins i tot als EUA i Europa, on viuen milions de musulmans, hi hagi amb tanta freqüència una escassa interacció entre les seves comunitats i la resta. Vivim en el mateix espai, però en realitats pràcticament separades. Això és encara més preocupant si considerem la xifra absoluta de musulmans que viuen en països de tot el món. Són majoria en 52 països i una àmplia minoria en molts altres. Hi ha sis milions de musulmans vivint als EUA, dos milions al Regne Unit, 3,2 milions a Alemanya, cinc milions a França, 700.000 a Itàlia i 700.000 a Espanya. A més a més, l'Islam és la religió que creix a més velocitat en el món. Els demògrafs prediuen que d'aquí a 24 anys un de cada quatre éssers humans serà musulmà. Si la demografia és poder, llavors el món va cap a un segle musulmà.

Hi ha moltes raons per a la necessitat de començar ara un diàleg cultural amb l'Islam en comptes d'esperar fins al punt de no retorn. Permetin-me que citi només dues

bombes de rellotgeria culturals que no es poden obviar per més temps.

La primera: als EUA, Europa Occidental i altres països, les poblacions musulmanes són joves, sovint en atur o pobres, i objecte d'una discriminació creixent, tot això se suma a la seva sensació d'alienació, i els fa més receptius al moviment fonamentalista islàmic. Milions de joves musulmans han estat deixats a la cuneta per la globalització. En una recerca desesperada per trobar algun tipus d'identitat, finalitat i esperança per al seu futur, molts d'ells es deixen convèncer per la crida fonamentalista a una yihad per recuperar l'Edat d'Or de l'Islam i tornar a conquerir el món per a Al·là (una mena de visió islàmica de la globalització).

Segona: per a la majoria hem acceptat fa temps la idea de la separació de l'Església i l'Estat, i l'ésser fidels a la nostra fe en privat i lleials al nostre govern en públic, la idea que un nombre important de musulmans que viuen entre nosaltres no comparteixen aquesta convicció ens resulta inquietant. Un periodista del The New York Times va entrevistar recentment uns joves estudiants universitaris musulmans als EUA i li va sorprendre descobrir que encara que formaven part de la nostra societat secular, alguns no es veien a si mateixos com a nord-americans, sinó més aviat com a musulmans que viuen als EUA. Els seus vincles són extraterritorials i estan basats en el renaixement de la idea islàmica d'umma, que significa pertinença a la «comunitat islàmica universal». Molts joves musulmans entrevistats tant a Europa com als EUA des de l'11 de setembre han dit molt clarament que no lluitarien contra els seus correligionaris musulmans d'Afganistan o de cap altre lloc si fossin cridats a fer-ho pels seus governs.

Mentre nosaltres els occidentals ens sentim ultratjats per la idea que la gent que adopta la residència i ciutadania en els nostres països pugui ser més lleial als seus germans de religió a tot el món que a la seva nació amfitriona, el fet és que molts musulmans -especialment els cada cop més nombrosos joves fonamentalistes- contempen la nació i l'Estat com una institució occidental i una invenció colonial imposada a Orient Pròxim i a la resta del món. És cada cop major el nombre de musulmans que defensa la idea d'un Estat universal islàmic. Si afegim a això el fet que la diàspora musulmana s'està estenent pràcticament a tots els països, començarem a entendre el risc que suposa perpetuar la situació global de gueto en què tenim a l'Islam.

Per totes aquestes raons, fa temps que hauríem d'haver començat un intercanvi cultural obert entre l'Islam i Occident en les nostres ciutats i barris. □